

Raamat melanhoolia ravist

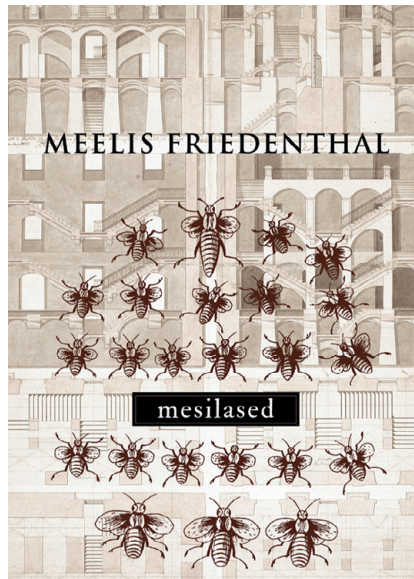
Kaarina Rein – TÜ keelekeskus

Meelis Friedenthal. Mesilased. Tallinn, Varrak, 2012, 211 lk.

Raamatu peategelane on Laurentius Hylas ehk (tõlkes) Põlev Materia. Tema eesnimi seostub tulepatroonist pühakuga, kellelt loodeti abi ka palaviku korral, ja *hyle* tähendab kreeka keeles „materiat”. Ka nimkehast erituvat mäda nimetati antiikautorite teostes selle sõnaga.

Laurentius Hylas on saabunud Hollandist Leideni ülikoolist laevaga Tallinnasse ja sealt edasi tollaga Tartusse, et õppida Academia Gustavo-Carolinas. Laurentius kannatab musta sapi ülekülluse all ehk teisisõnu kimbutab teda melanhoolia. Seda haigust leevendab kõik sangviiniline ja kollase värvusega seotu, näiteks koldes põlev tuli ja küünlaleek, kuld, mesi, viljapuud, lõbusalt säutsuv papagoi, päike ja kuu ning ka raamatus esinev tütarlaps, kelle silmad on helekollased nagu Atika mesi. Ent vihmast lige ja röske ning halli taevaga oktoobrikuine Liivimaa, mis vaevleb ikaldusejärgses näljahädas, ei mõju peategelase melanhooliat vaigistavalt, pigem hoopis vastupidi. Musta sapi osakaal Laurentiuse kehas kasvab ja ninna lööb sellele iseloomulik väljakannatamatu hais. Tõuseb ka palavik ning Laurentiust valdab apaatia. Raamatut võibki kirjeldada kui peategelase võitlust haigusega ja hinge tugevdamist, mida on edasi antud tõelise meisterlikkusega. Palaviku kuuma ja niisket elementi püüab Laurentius tasakaalustada pajutinktuuriga. Laurentiusel on meditsiiniteadmised ning ta on katsetanud erinevaid retsepte. Tartu apteegist saab tinktuuri valmistamiseks viina osta, isegi sellist, kus rästikut sees on hoitud.

Peategelane vaidleb Tartu professori Sueno Dimbergiga ainete ja

haiguste vaimude üle. Professor soovib Laurentiusele raviks kullaentsi, kuid peab mõnna, et Tartus seda saada ei ole. Seega jääb ikkagi üle vaid levinud aadrilaskmine, et pärast seda organismi uuesti üles ehitama hakata. Külaskäik habe-meajaja juurde selsamal eesmärgil on raamatu üks meeoleolukamaid stseene, kuid paraku pole tähtede seis aadrilaskmiseks soodne ja asenduseks pakutud klistiirist peategelane siiski loobub. Kõik see toimub Tartu tollase vaimuelu taustal. Romaani „Mesilased” näol on ilmselt tegemist esimese Rootsi-aegse Tartu ülikooli teemalise ilukirjandusliku teosega. Peategelast võib iseloomustada kui väga konservatiivsete vaadetega noormeest, kes on lahkunud liiga vabameelsest Hollandist. Nii pooldab ta pigem Aristoteelse kui Descartes'i filosoofiat ning on ka tuline luterliku ortodoksia toetaja.

Laurentiuse immatrikuleerib Tartu ülikooli arstiteaduskonna professor ja parasjagu rektoriametis olev Jacob Friedrich Below, kes samuti oli hariduse omandanud Hollandis.

Mõni päev hiljem võtab nimetatud professor ette esimese inimlaiba lahkamise Tartu ülikoolis ning selle kulg on uskumatu ja hirmuäratavgi. J. Fr. Below oli Tartu ülikooli rektor 1696. a detsembrist 1697. a juunini, kuid romaani „Mesilased” tegevus leiab aset sügisel. Lahkamise võttis J. Fr. Below ette 1698. a talvekuudel, seega ei ole ajaloolist tõde raamatus piinliku täpsusega järgitud.

Laurentius väidab romaanis, et ta on lõpetanud Leideni ülikooli bakalaureusekraadiga, kuid 17. sajandil seda kraadi ei olnud. Leiden oli tolle aja Harvard, eriti arstiteaduse vallas olid seal „kõige uuemad ideed ja instrumendid”, mida raamatus ka mainitakse. Tegelikuses ei tulnud sellest tippülikoolist Tartu provintsiülikooli õppima küll keegi. Kui mõni Leideni ülikooli kasvandik siiakanti ka saabus, siis ikka õppejõuks, mitte üliõpilaseks. Ka ei olnud Rootsi Kuningriigil mingit põhjust määrata välismaalasele, kes peategelane paistab olevat, stipendiumi Tartu ülikoolis õppimiseks. Laurentius ravib raamatus palavikku pajukoorega ja kohalikud hakkavad teda seetõttu nõiaks pidama, kuid see pole eriti usutav, sest selline palaviku alandamise viis pidi siinsel talurahval hästi teada olema.

Pealkirjas mainitud mesilased ilmuvad romaanis päris mitmes seoses. Platoni sõnul sünnib head elu elanud inimeste hing uuesti mesilastes. Kuid ka mesilastel on haigused. Mesilasteteemaliste kujutlustega suudab Laurentius oma haigusest jagu saada. Pööre tekib äkitselt ning lõpuks paistab kuu ja inimestel on kuldne kuma silmis. Isegi väliselt meenutavad nad mesilasi.

kaarina.rein@ut.ee